

ЩОДО НАПРЯМІВ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Статтю присвячено розгляду та аналізу основних напрямів науково-методичного забезпечення протидії злочинності органами внутрішніх справ (ОВС). Акцентована увага на ролі кримінологічної науки в пошуку та обґрунтуванні шляхів вирішення проблемних питань стосовно заходів протидії злочинності на основі загальнонаукових та соціологічних методів пізнання. Розглянуто різні напрями науково-методичного забезпечення протидії злочинності ОВС, а також окреслено коло суб'єктів, що їх здійснює.

Ключові слова: кримінологічна наука, науковий потенціал, дослідження, методичне забезпечення, кримінологічний моніторинг, науково-дослідні установи, кримінологічна асоціація України.

Статья посвящена рассмотрению и анализу основных направлений научно-методического обеспечения противодействия преступности органами внутренних дел (ОВД). Акцентировано внимание на роли криминологической науки в поиске и обосновании путей решения проблемных вопросов относительно мер противодействия преступности на основе общенаучных и социологических методов познания. Рассмотрены разные направления научного-методического обеспечения противодействия преступности ОВД, а также очерчен круг субъектов, которые его осуществляют.

Ключевые слова: криминологическая наука, научный потенциал, исследование, методическое обеспечение, криминологический мониторинг, научно-исследовательские учреждения, криминологическая ассоциация Украины.

The article is devoted to the study and analysis of the basic directions of scientific-methodical maintenance of combating crime by internal affairs agencies. It is focused attention on the role of criminological science in the finding and substantiating of the ways solutions to problematic issues relating to measures combating crime on the basis of general scientific and sociological methods of knowledge. Examined different directions of scientific-methodical maintenance of combating crime by police department, as well as outlined the range of subjects which it is carried out.

Key words: criminological science, scientific potential, research, methodological support, criminological monitoring, scientific - research institutions, Criminological Association of Ukraine.

Вступ. Одним з основних чинників стрімкого розвитку суспільства є наука. Вона завжди повинна випереджати практику і шукати все нові й нові шляхи вдосконалення правового, економічного, науково-технічного та соціального прогресу, адже наука починається не з фактів, а з проблем та методів їх вирішення.

У нещодавно проголошеній Президентом України П. Порошенком Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», а також у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» розвитку вітчизняного наукового потенціалу відведено чільне місце. Наука має стати одним із основних елементів вирішення масштабних завдань модернізації країни, забезпечення відповідного рівня її обороноздатності й національної безпеки [1, с. 7].

У зв'язку з цим, на сьогоднішній день актуальною є потреба наукового супроводу державних програм розвитку держави. Інструменти проведення економічної і соціокультурної мо-

дернізації українського суспільства сьогодні практично не розробляються на основі досягнень академічної науки.

Щодо державної політики в сфері протидії злочинності, то вона, безумовно, на ряду із загальнодержавною політикою також має будуватись на міцній науковій основі.

Сьогодні ця проблема є вкрай актуальною, адже на порядку денному виникло питання реформування Міністерства внутрішніх справ України, і роль науки у вирішенні цього питання має бути визначальною, але ж будь-яке реформування потребує наукового обґрунтування, моделювання, прогнозування тощо [2, с. 11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передусім зауважимо, що різні напрямки науково-методичного забезпечення протидії злочинності органами внутрішніх справ тією чи іншою мірою висвітлювались в працях таких вчених, як О.М. Бандурка, Т.П. Білоусова, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, Т. Корнякова, О.В. Крушельницька, О.М. Литвинов, Т.А. Плугатар, Д.М. Стеченко, О.В. Скоробагатко, С.В. Сьомін та інші. Проте їх дослідження торкалися окремих аспектів розглядуваного питання, носили фрагментарний характер і не висвітлювали весь спектр проблематики стосовно наукового і методичного забезпечення протидії злочинності.

У зв'язку з цим особливого значення набуває всебічне та наукове дослідження всіх взаємопов'язаних аспектів науково-методичного забезпечення протидії злочинності ОВС і саме цим обґрунтовується актуальність цієї статті.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних напрямків науково-методичного забезпечення протидії злочинності, а також питань, що стосуються наукових досліджень і їх успішного подальшого впровадження в практичну діяльність.

Результати дослідження. Як справедливо зазначає О.М. Литвинов, добре відомо, що ефективність боротьби зі злочинністю залежить від ступеня наукового забезпечення та аналітичного супроводження на усіх рівнях, інтенсивності взаємодії вчених і практиків різних дотичних галузей науки у справі формування узгодженого інтегрованого цілісного наукового продукту. Негативні процеси і тенденції, які відбуваються в Україні, вимагають постійного наукового відстеження, глибокого і детального дослідження криминогенної обстановки, внесення відповідних коректив у стратегію і тактику протидії злочинності [3, с. 6].

Методологічні вимоги щодо дослідження різних сторін суспільного життя в однаковій мірі торкаються і криминології. Саме криминологічна наука шукає науково обґрунтовані шляхи вирішення проблемних питань стосовно злочинності та заходів протидії їй, використовуючи при цьому як загальнонаукові, так і соціологічні методи пізнання.

Юридичне нормування криминологічної практики, як актуальна проблема концептуально-го вирішення, сприяє регулятивності, стабільності, визначеності й системності у сфері криминологічних відносин. Саме тут наявна прикладна завершеність у криминології – її правотворчості та правозастосуванні. Як фундаментальна наука про злочинність вона пронизує всю правову сферу в межах предмета свого дослідження. Криминологічні дослідження як форма наукового пошуку й поширення його результатів на подальше пізнання природи механізму правового регулювання, відіграє в цьому механізмі програмно-впорядковану роль, визначає стратегію боротьби за посилення соціальної ефективності галузей права, що регулюють питання, пов'язані з боротьбою зі злочинністю [4, с. 72].

Виходячи з цього положення, слід акцентувати увагу на тому, що проблеми протидії злочинності як би поглинають всі інші питання, які вивчає наука криминологія. І це справедливо, адже вивчення злочинності і супутніх з нею явищ не має сенсу, якщо цьому не протиставити заходи протидії цим негативним, згубним для суспільства діям.

Проведення криминологічних досліджень і послідує використання їх результатів в діяльності ОВС відбувається у відповідності до українського законодавства, яким регламентовано здійснення наукової діяльності, це, зокрема, Конституція України, Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закон України «Про інноваційну діяльність», Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки».

В цих нормах права містяться посилення на головні пріоритетні напрямки наукової діяльності в сфері протидії злочинності, визначаються завдання наукової, науково-методичної, інноваційної діяльності, а також питання методичного забезпечення і впровадження наукової продукції в практичну діяльність ОВС. В оточуючому людину соціальному середовищі в результаті її діяльності постійно відбуваються певні зміни. Виникає потреба в детальному їх виявленні, аналізі тенденцій розвитку, глибокому науковому дослідженні. Ці зміни (мова йде про зміни негативного

характеру) можна корегувати за допомогою цілеспрямованої діяльності, тобто проведення кримінологічного моніторингу, під яким, як зазначає Литвинов О.М., розуміється визначена практичною необхідністю наукова, заснована на пізнанні закономірностей розвитку певного явища або процесу, система спостереження, вимірювання та оцінки їх станів в різні періоди. Зміст кримінологічного моніторингу складають процеси отримання, обробки та аналізу необхідної для формулювання кінцевих висновків інформації.

Результати, які отримуються в процесі моніторингу, обов'язково містять нову інформацію про досліджуване явище. Моніторинг такого складного явища, як стрімкий ріст злочинності та ефективність заходів протидії їй визначається багатоглибинністю проблеми, тому механізм змін цих явищ буде складним і багатоваріантним. Системний моніторинг професійних та суспільних поглядів відносно стану правової та правозастосовної діяльності в сфері протидії злочинності може слугувати емпіричною базою кримінологічних досліджень з даної проблематики.

Моніторинг стає на сьогоднішній день активним посередником між науковими дослідженнями і потребами практики протидії злочинності [5, с. 146-147].

Дослідження питань, що стосуються наукового забезпечення безпосередньо протидії злочинності, проводяться переважно відомчими установами та організаціями, зокрема системи МВС України, і регулюються відповідним чином. Найбільший науковий інтерес для нас складає перелік тем блоку «Запобігання злочинам органами внутрішніх справ».

Тематика наукових досліджень в системі МВС України ґрунтується на зв'язку теорії з практикою. При цьому потрібно зауважити, що завдання дослідника як суб'єкта наукового забезпечення функціонування системи МВС України, полягає у визначенні факторів, які впливають на об'єкт дослідження, відборі і зосередженні уваги на найсуттєвіших з них. Крім того, соціально-економічні зміни в нашій державі також впливають на вибір тієї чи іншої теми для індивідуального чи колективного дослідження. Важливою вимогою до вибору теми дослідження є її перспективність, визначення параметрів вибору об'єкта дослідження, добору відповідних методів дослідження, а також характеристики умов, для яких буде здійснюватися впровадження результатів наукової роботи [2, с. 22-23].

Суб'єктами наукової діяльності, відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», є наукові працівники, науково-педагогічні працівники, аспіранти, ад'юнкти і докторанти, інші вчені, наукові установи, університети, академії, інститути, музеї, інші юридичні особи незалежно від форми власності, що мають відповідні наукові підрозділи, та громадські наукові організації.

Зважаючи на особливості діяльності із протидії злочинності, дещо специфічним є коло суб'єктів, якими здійснюється наукове забезпечення саме протидії злочинності.

Це, переважно, наукові та науково-дослідні установи системи МВС України та, відповідно, їх наукові працівники.

До таких установ відносяться: по-перше, Державний науково-дослідний інститут міністерства внутрішніх справ України, який було створено на базі Науково-дослідного інституту проблем боротьби зі злочинністю Національної академії внутрішніх справ України, Науково-дослідного інституту спеціальної техніки МВС України, Державного науково-дослідного центру безпеки дорожнього руху та діяльності дорожньо-патрульної служби місцевої міліції, Центру моніторингу наукового забезпечення діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ.

Крім того, до системи суб'єктів наукового забезпечення протидії злочинності слід віднести вищі навчальні заклади системи МВС України, зокрема, Національну академію внутрішніх справ України (Київ), Харківський національний університет внутрішніх справ (Харків), Одеський державний університет внутрішніх справ (Одеса), Донецький юридичний інститут МВС України (Кривий Ріг), Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ (Дніпро), Львівський державний університет внутрішніх справ (Львів), Національну академію Національної гвардії України (Харків).

Також суб'єктами науково-методичного забезпечення протидії злочинності є громадські наукові організації (громадські академії наук, наукові товариства, наукові асоціації, спілки, об'єднання тощо).

На практиці, окремі вчені-кримінологи об'єднуються задля глибокого, різностороннього та багатоступеневого вивчення причин та умов злочинності, вироблення оптимально ефективних напрямків запобігання та протидії їй.

Так, з метою сприяння розвитку і поширенню кримінологічних знань, їх пропаганді серед населення, а також використання досягнень науки у справі запобігання злочинам, в Україні

23 липня 1998 року була створена і зареєстрована Міністерством юстиції України Криминологічна асоціація.

Ця громадська організація об'єднує криминологів та інших фахівців, професійна діяльність яких пов'язана з вивченням проблем протидії злочинності, розвитком вітчизняної криминологічної науки і криминологічної освітою. Асоціація покликана забезпечити консолідацію, порозуміння і співробітництво з метою сприяння розвитку і поширенню криминологічних знань, їх пропаганді серед населення, використанню досягнень науки у справі протидії злочинності та захист законних інтересів своїх членів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Державна політика в сфері протидії злочинності повинна базуватися на міцній науковій основі. Невпинний ріст злочинності та негативні процеси, що відбуваються в країні в період поглиблення кризи, вимагають постійного дослідження криминогенної обстановки та розробки ефективних стратегічних і тактичних заходів протидії їй. Саме через проведення ґрунтовних криминологічних досліджень з подальшим впровадженням їх результатів у практику протидії злочинності підвищується ефективність діяльності правозастосовних органів.

Важливість та значимість криминологічних досліджень для розробки науково обґрунтованих рекомендацій із профілактики та протидії злочинності неможливо переоцінити. Стрімкий зріст злочинності, збільшення питомої ваги злочинів, що вчиняються організованими злочинними угрупованнями, транснаціональної, кібер- нарко- злочинності, міжнародний тероризм, високотехнологічні злочини – все це можна розцінювати як виклик злочинності суспільству і, відповідно, силам, що здійснюють їм протидію. Тому, без глибоких наукових досліджень цих явищ, їх детермінаційного комплексу, вироблення нових сучасних тактичних форм і методів протидії їм неможливо.

Список використаних джерел:

1. Науково-дослідницька діяльність студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів та докторантів : довідник молодого вченого / уклад.: А.В. Байлов, О.М. Литвинов, В.В. Чумак. – Харків : ХНУВС: Тім Пабліш Груп, 2016. – 363 с.
2. Наукове забезпечення функціонування системи Міністерства внутрішніх справ України : адміністративно-правове регулювання : [монографія] / Т.А. Плугатар, О.В. Скоробагатько : ДНДІ МВС України. – Вінниця, ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – 200 с.
3. Бандурка О.М. Злочинність як об'єкт феноменологічного аналізу / О.М. Бандурка, О.М. Литвинов // Право і безпека. – 2015. – № 3(58). – С. 6–10.
4. Василевич В.В. Боротьба із злочинністю: теорія та практика / В.В. Василевич, О.М. Джужа // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 1. – С. 71–81.
5. Бандурка, О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : [монографія] / О.М. Бандурка, О.М. Литвинов. – Х. : ХНУВС, 2011. – 308 с.